

ՀԱՆԴԵՍ ՈՒԹՅՈՐԵԱՅ

23 ՄԱՅԻՍ 1866

ՀՐԶԱՆ Բ. Գ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 116

Սրբապետականության ամեն ամսոյ 1. 8. 16. եւ 23ին
Բաժանորդութեան գինը տարեկան 20 ֆրանք
Ստորագրութիւնները տարեայն սկիզբէն կը սկսին
Չստ թերթ եւ տարեկանէն պակաս չի ծախուիր

Դուրս երթալիքներուն ճամբու ծախքը առնողին վրայ
Ստորագրութեան տեղն է ԵՐԵՎԱՆԻ տպարանը
Հանուցումի համար զատ սակարկութիւն կը լինայ մնա

ՄՈՂՍԻՍ ՄԱՐԿԵՐԻՅԻՆ

ԴՈՒՇԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

Հարաւարդութիւն. Տե՛ս էջն. 147

Ըսոնց բառադրաւ ճիշդ կատարումը ցուցնե-
լու համար հարկ չէ պատմութիւնը ձեռք առ-
նել եւ Լորուստղէմի կործանմանն ատենը եղածնե-
րովը Սովսիական մարգարէութիւնը մեկնել, Հի-
մայ ալ նոյն Ըստուածն է որ այս սոսկալի սպառ-
նալիքներն ըրած է օրինազանցներուն՝ իւր մարգա-
րէին բերնովը. պատուէրները եւ առած չէ. ա-
նոնք մտիկ չընողներուն գլխուն նոյն պատուհա-
նները պատրաստ են գալու. բայց ամէնը մէկէն չէ,
քիչ քիչ՝ որ մարդիկ զգաստանան. Ընդիմէն սուտ
մարգարէ մըն ալ կըլլէ՝ որ կըսէ թէ այն ձեր
աստուածաբաք՝ պատուհաս կարծածնիդ բնական
գէպքեր են. եւ մեզ կը խրատէ որ այն աղէտը
ները կրողները զգաստացնելուն տեղը որ ճամ-
բանին շտկեն, խիղձերնին մաքրեն եւ առ Ըստ-

ուած դառնան, որպէս զի ուրիշ աւելի ծանր պա-
տուհաս մը գլխունուն չկայ, միեմարեւու է եւ ըսե-
լու է եղբր որ ասոնք բան մ'ըսել չեն. աշխարհք
է՛ կըլլայ. Ըստուած այս աշխարհքիս մէջ եղած
բաներուն չը խառնուիր. եւ այլն. Ըսիկայ՝ որով սուտ
մարգարէները վշտակիրներուն միեմարութիւն տալ
կը կարծեն, աւելի անոնք վտանգի տակ ձգել է.
Նոյն վշտացեալները թէ եւ ըսա մեծի մասին ռա-
միկ՝ եւ կարդալ զրեւ չը գիտցող կամ հարեանցի
գիտցող մարդիկ, այն փիլիսոփայ կարծուած սուտ
մարգարէներէն շատ խելացի են. Քօլէրայի ատեն
ամէն բան ձգելով Ըստուածոյ գիրկը դիմեցին. յե-
կեղեցի՝ յաճախեցին. սուրբ Ըստուածածին եւ բո-
լոր սուրբերն առ Ըստուած բարեխօս բռնեցին.
որպէս զի այն պատուհասը վերցընէ. Եւ ճիշդ՝
սուրբ Ըստուածածնի վերաբերման տունը գիտես
թէ քօլէրայի ընթացքը կ'ստեղծոյց. այն օրէն սկը-
սաւ մարգամահը նուազել. եւ օդոստոսի վերջերը
բնաւ քօլէրայի դիպումը չը լսուեցաւ. Իսկ Լորուստ-
յի մէջ, որկէց կուգան մեզի նիւթականութեան եւ
թուլակրօնութեան գաղափարները, նոյն մարդի մէջ
եւ դեկտեմբերի սկիզբներն ալ հիւանդութիւնը զայ-
րացած տեղեր կային. Հրդեհին զոհ եղողներն ի-

րենք իրենց մխիթարութիւն գտած են . կրածնիս մեր մեղքէն է կրսնն . սուտ մարգարէներն անոնց ի՞նչ ըսեն որ ասկէց աւելի մխիթարութիւն ըլլայ . որովհետեւ այսպէս ըսողները հաստատ յոյս ունին որ մեղքերնին խոստովանին եւ ապաշխարութեամբ Աստուծոյ հետ հաշտուին նէ՛ . ուրիշ ապագայ պատուհաններէն ազտուելէն զատ գործերնուն յաջողութիւն ալ կը գտնեն . տուններն ալ կը շինեն . ըրած կորուսանքնուն ալ տեղը կը լեցուն : Առտ մարգարէներուն տալու մխիթարութիւններուն մէջ այսպէս հաստատուն յոյս տալու բան մը կայ մի :

Հետ տեղեր , չէ թէ միայն հաճախտան , այլ եւ Լարոպա , մէկ երկու տարի է մետաքս եղած չէ . մարախ եւ ուրիշ փնասակար ճճիներ կըլլան . օգոյն փնասակար ազդեցութենէն գետնի բերքը կարուի . ու ամենք շատ մը իրարու սահմանակից տեղեր պատահելուն համար իրարու չեն կրնար օգնել . եւ փնաս կրողներն առանց ծախքի բանմը չի կրնալ ընելու վիճակի մէջ կիշնան , ինչպէս որ Սովսէս մարգարէացեալ էր : Առտ մարգարէքասոր ի՞նչ կըսեն : Ամեն տարի ասանկ չըլլար պիտի ըսեն . տարի մը ձախորդ . քնաց նէ տարի մ'ալ աղէկ կերթայ . եւ մէկ տարին մէկալին պակասը կը լեցընէ պիտի ըսեն : Եւ այս քանի մի տարի է այս փնասներուն իրարու վրայ շարունակին ի՞նչ է : Ասկէց 20 տարի մի առաջ Կէլէֆն ո՛ր ըսուած էր . որ հիմայ այգիներուն վրայ յանկարծ եկաւ , եւ 10 տարիէն աւելի է որ այգիները աղատելու եւ խաղողներն առաջին աղէկութեան հասցընելու կերպը չգտնուիր : Երեսուն եւ վեց տարի առաջ Կէլէֆն հիւանդութիւնն ո՛ր էր . Հնկաստան՝ Վանկէս գետին ջրակայներէն դատուած չէր . 1830 էն ՚ի վեր ո՞վ է որ տաք կլիմայներու սորված այն հիւանդութեանն առաջնորդելով մինչեւ մեր բարեխառն կըլիմաները կը բժշէ , ուր եկած առաջին անգամին իր բնութիւնը եւ սովորութիւնը գրեթէ բոլորովին մոռնալով Յ տարի շարունակ ամառ ձմեռ չնայած իր ջարդն ըրաւ . եւ մինչեւ Սիպէրիայի ցուրտ երկիրն երթալով հոն աւելի թուլութիւն չցուցուց : Ի՞նչ է որ բժիշկները դեղը գտնելու անճրկած են . բնութիւնն ալ աղէկ մը հասկըցած չեն թէ ի՞նչ է որ ստամոքսին եւ աղեաց այն սաստիկ գրգռութիւնը առաջ մի եւ նոյն ժամանակ լուծում եւ ժայթքում կը բերէ . եւ չեն համարձակիր այն գրգռութիւնը նիւթը դուրս հանելու համար դեղ տալու , որովհետեւ փնասակար ըլլալը փորձով հասկըցած են . սակայն իրաց բնութիւնը կը սորվեցընէ որ գրգռութենէ պատճառուած հիւանդութիւն մը բժշկելու համար գրգռութիւնը վերցընելէն զատ

ճար չկայ :

Խտալիայի մէջ տեղ չի մնաց որ Կէլէֆն աստիկ չարդ չընէ : Խտալիայի թագաւորական կառավարութիւնն է որ Ս՝ ած ծինիի եւ Կարիպալտիի խելքովը կառավարուելով մեծամեծ փնասներ հասուց եկեղեցւոյ չէ թէ միայն աշխարհական՝ այլ հոգեւոր կառավարութեան մասին ալ : Կարօլի մէջ Ս . Հաղորդութեան հրապարակաւ յարգութիւն մատուցանելը վերցուց քահանայ երուն ապրապրելով որ հիւանդներուն հաղորդութիւն տանելու ըլլան նէ մամ չըլլայ հետերին , եւ մտիկ չընողները պատժելով . վանքերը գոցեց եւ եկամուտն առաւ . ժառանգաւորաց դպրատունները գոցեց եւ աշակերտները որ կրօնական ուսմանը կը սորվէին՝ յրուեց : Եպիսկոպոսները իրենց վիճակէն հալածեց . եւ թող չտուաւ որ հիւանդութեան ժամանակ իրենց վիճակը դառնան եւ ժողովուրդեան հոգեւոր մխիթարութիւն տան : Թող չտուաւ որ ժողովուրդը հրապարակաւ աղօթք ընէ այս պատուհասին բարձմունը համար : Եւ սոր հակառակ՝ Հռոմայ մէջ ուր այս բաններուն մէկն ալ չկար եւ ժողովուրդը ազատ էր իր բարեպաշտ ջերմեռանդութիւնները կատարելու , բոլոր հիւանդութեան ժամանակ այս սոսկալի փառէս մոռնող մարդ չգտնուեցաւ . եղանակն է՝ եղան ըսելու չափ չէր : Եւ անք ինչէ՞ն են :

Ուրիշ ձախորդութեանց գալով , Կաղղիական Լ Ժոն օրագրին դեկտեմբերի թերթերուն մէկին մէջ հետեւեալը կարդացինք , որով ըսելիքնիս կը լը՛նցընենք :

« Եւրոպայի մէջ ըսուած է թէ , « մօտենալու լըմընցած տարիս նշանաւոր պիտի ըլլայ երկրագործութեան տարեգրոց մէջ : Եւստ « Կէլ ընդհանուր դիրքէ մը զատ՝ Կրեթէ ամեն « պատուհաս մէկէն եկան մեզ փորձելու՝ սովէն « զատ . եւ ահա ասոր վրայ ալ սոսկալի լուր մ'առած եմք : Երեւելեան հարաւորողման բոլոր ցորենները որդնոտեր են : Կաթաղաքաւ՝ բանն « երկբայելի չէ . եւ անկասկած եւ լուրջ նամակներու վկայութեամբ հաստատուած է , , :

« Եւստ օրագիրը կը ծանուցանէ , որ « ձիթառ « ան ունեցողներն իրենց մէջ ժողով մը պիտի ընեն : Եւցած՝ տարուան ձիթապտուղներուն մէկ « երկրորդ մասին չափ բան հազիւ ժողովուրդ է . եւ « պտուղներուն շատն ալ որդնակեր են , , :

« Սեր ընթերցողները դիտեն անշուշտ՝ որ թերթերնները շատ գէշ վիճակի մէջ են . անանկ որ « կառավարութիւնը թերթեաց վրայ ձգուած տուրքը վերցուցած է :

« Երգեօք Լա Սալէզի մարգարէութեանց՝ կա-

տարմանը մօտեցած եմք, որ թերեհամատնություն արքան խնդալուն առիթ եղան* : Ս'արդ չկրնար սա բանս ուրանալ՝ որ գուշակուած գեղութիւններուն ու իրօք կղաններուն մէջ շատ մեծ համեմատութիւն կայ** : Ս'ահը սաստիկ հարուածներով կուգայ մարդոց եւ անասնոց, քօլէրա, եղնամաճ, հաւերու եւ թռչուններու տարափոխիկ մաճ. գետնախընձորներու գէշնալ, մեզի անանկ կերելի որ խնդացողներուն ծիծաղն անցընելու չափ բաներ են ասոնք : Եւ ապա ի՞նչ պիտի ընեն երբ ցորենն ալ որ ժողովրդեան առաջին ապրուստն է, որդերու եւ ճճիներու կեր ըլլայ : Ո՛վ գիտութիւն, ի՞նչ ես դուն, ո՞ր ես . ի՞նչ կ'ընես . աշխարհիս հիմակուան թագաւորը չէ՞ մի որ դուն ես . անորոնցուկլն ու յոյսը չե՞ս արգեօք : (Թափօր եւ Ս'նա լեռանց վրայ երեւցող Մատուծոյ տեղը չը բռնեցի՞ր մի : Ս'արգարէներ ելան, որ ըսին թէ դուն Գեղեթն պիտի յաղթես . եւ արջաններուն ժանտ հիւանդութեան առաջին պատճառը դուն պիտի գանես : Այս խոստումները կատարելու ժամանակն է հիմայ . հրապարակական թերթերն ամէն օրնոր նոր պատուհասներու լուրեր կը բերեն, գիտես թէ գաղանի ջորութիւն մը իրեն զուարճութիւն ըրած է քեզի ասպարէզ կարգալը, եւ քու ամէն մէկ քայլափոխիդ դիմացդ մէկ նոր ու զժուարալոյծ խնդիր մը հանիլը :

« Ո՛վ դուք՝ հիմակուան աշխարհիս վարժապետներ, պարծենկոտութիւնիդ եւ շատախօսութիւնիդ կօգտէ . գործի նայինք . վշտակիր մարդկութիւնը ձեզնէ ասիկայ պահանջելու իրաւունք ունի : Դուք չէք ուզեր որ անկայ աշխարհիս բաներուն մէջ Մատուծոյ միջամտութիւնը ձանձնայ . եւ իր գլխուն հասած պատուհասներուն տակը խոնարհի եւ աղօթէ . ուրեմն՝ այս փորձառութիւններուս հետ մաքառելու միջոց մը գտէք անոր . թթենիները կանաչցուցէք : Խէֆօ հիւանդութիւնները անասնոց վրայէն փարատուցէք . մեզի սորվեցուցէք թէ

ի՞նչ ընելու է որ մեր հունձքերը որդերէն եւ թըրթուրներէն եւ ճճիներէն չվնասուին . յուլուցէք մեզի թէ եկեղեցին ու եկեղեցականներն անարգելէն ու նախատելէն զատ գիտցածնիդ ի՞նչ է : Չը մոռնաք . գործունեայ մարդը գործին գուխը կը ձանձցուի » :

Ս'ենք ալ նոյնը ըսե՛նք արդեօք՝ մեր վշտակիրները զգաստացընելու տեղը դուն (Յոբայ պէս անմեղ ես ու կը շարաբուխս ըսելով մխիթարել ու զողոտուտ մարգարէներուն : Ասիկայ անոնց ըսելու պաշտօնն ունեցող ուրիշ մարդիկ կան . մեզի ինկածը միայն հասարակութիւնը այնպիսիներուն թուեալից եւ վտանգաւոր վարդապետութենէն զգուշացընելն է :

ՄԵՐ Զ

ԵՇԽԵՐՀԵՒՐԵԿԵՆ

ԵՐԻՔՈՎ

Լեւոնաց երկրին հին տառերը նշանաւոր քաղաքներէն մէկն է ասիկայ . որ խորայնացիք այն երկիրը (Յեսուայ օրը տառն եւ երկու ցեղին մէջ վիճակաւ բաժանեցին Դէ՛ Նանիաֆնի ցեղին ինկաւ : Ս. Լորուսաղէմի հիւսիսային արեւելեան կողմը կրնայ՝ անկէց 28 մղոն հեռու Յորդանանու մէկ վըռակին քովը շինուած : Սովսէս մարգարէն ասիկայ իրր մականուամբ՝ արմաւենեաց քաղաք կանուանէ՝ իր ատենը ասոր բոլորտիքը քանուած քաղաքներն ալ մէկտեղ առնելով . (Բ. Եղե՛ . ԼԳ. 3) վասն զի քաղաքիս դաշտին մէջ շատ արմաւենի ծառ կար : Յովսեպոս եւրայեցին կըսէ թէ ասոր շըրջակայքը արմաւենիէն զատ պալասոս բերդ ծառ ալ շատ կար . (Լքբ. հնոսիւնի . Գ. 5) . որոց հիւթը հին տառեր իբրեւ վերաց օգտակար գեղ մը մեծ յարգ ունէր, եւ շատ սուղ կը ծախուէր : Քաղաքին քովէն առու մը կանցնի . որ ատեն մը աղի եւ վնասակար ջուր ունէր . բայց Եղիսէ մարգարէն անուշցուց . (Գ. Լաֆա . Բ. 19) . որով Երիքովի երկիրը զուարճալի եւ շատ բարեբեր դեռաին մ'եղաւ : Քաղաքս՝ Յեսու նահապետին բանանցիներուն ձեռքէն առած քաղաքներուն առաջինն եղաւ (Յեսու . 4Լ. Բ) . ուր նախ լրտեսներ խրկեց . որոց հիւրընկալութիւն ըրաւ Սախաբ անուն կին մը . եւ քաղաքին թագաւորին ձեռքէն՝ որ զապոնք ըսնել եւ մեռցընել կուզէր՝ աղաւտեց, անոնցմէ խօս օ առնելով որ՝ քաղաքը ձեռքերնին

* Լա Սալէդ ըսուած տեղն ուխտատեղի մ'է Գրանասայի մէջ . ուր մէկ հովիւ տղաւ մը համալ կը պատմուի թէ Ս. Աստուածածինը տեաք՝ եւ աշխարհի վրայ դալու գեղութիւններն անկէց լսեր եւ հրատարակեր է : Բնագրին Խաբիֆօ ըսածն ալ Բերեհաւաթ թարգմանեցինք . բուն նշանակութիւնն է՝ զօրաւոր խեղճ ունեցող . որով մեր ըստաւորեալ ըսուածներուն կը մօտենայ :

** Այս համեմատութիւնս Սովսէսի մարգարէութեան նկատմամբ աւելի մեծկայ, եւ միայն յայտնի անհաւատութիւն դաւանողներն են որ Սովսէսի մարգարէութիւնը չեն ձանձնար :

անցնի նէ զինքը եւ իր բոլոր ընտանիքն ազատեն . եւ ասով չէ թէ միայն ինքն ազատեցաւ ընտանեօք , այլ եւ Յուդայի ցեղէն իշխանի մը հետ ալ ամուսնացաւ :

Հետո Յորդանան գետն անցնելէն անմիջապէս հոքն Երիքով քաղաքը պաշարեց Լստուծոյ հրամանաւը . եւ թէն օր քաղաքին չորս կողմը զօրքը պըտրտցուց՝ օրը մէկ անգամ . ինչ կարգով որ անապատին մէջ 40 տարուան միջոցին տեղէն տեղ փոխուած աստններն կերթային . Լստուծոյ օրը եւ թէն անդամ պտրտեցան . եւ եւ թէն երօրդին երբ փոզերն ամենը մէկէն հնչեցուցին . եւ զօրաց քաղաքը թիւնն ամենը մէկ բերան պօռացին՝ քաղաքին պարիսպները մէկէն կործանեցան , առանց մարդու ձեռք կամ գործիք դպչելու : Եւ յետեւ ամեն կողմէն զօրքը քաղաք մտան : Հրէից ռաբբինները կըսեն թէ քաղաքին բոլորը պտրտած առաջին օրերնին կերակի օր մըն էր . եւ քաղաքին առնուիլը շաբաթ էր :

Լստուծոյ հրաման ըրաւ որ քաղաքին վրայ առնէճք կարգացուի . մարդու չինայն . ամենն ալ մեռցընեն . եւ քաղաքին մէջ գտնուած ինչքերէն մարդ բան չառնէ , այլ քաղաքը մէջի ամեն բաներովը կրակի տան այրեն : Ետով կը հասկըցուի Երիքովին այն ժամանակի բնակչաց ամբարշտութեան վերջին ծայրը հասած ըլլալը : Եւ յետ Լստուծոյ որ Երրորդամ նահապետին ժամանակը երկինքէն կրակ թափելով Սոգոմ եւ Գոմոր քաղաքները մօտաւոր երկու քաղաքներովն այրեց , Երիքովին համար ալ նոյնը ընելը : Հետեւայ կը յանձնէ , զոր ամբարիշտ Քանանացիները պատժելու . եւ անոնց երկիրն իսրայելացուց տալու համար իրեն գործիք ըրած էր : Քաղաքացիք ջարդելէն եւ քաղաքը կրակի տալէն ետքը Հետո ըսաւ . ով որ Երիքով նորէն շինելու ձեռք դարնէ նէ Լստուծոյ առաջն անիծեալ ըլլայ . պարիսպին հիւր ձգած օրէն մինչեւ դռներն անցուցած օրը՝ զառակներն ամենն ալ մեռնին : Երկար ժամանակ առջէն աւերակ մնաց , մինչեւ իսրայելացուց Երաար թագաւորին օրովը , Հետուայ նոյն անէճքը տալէն 537 տարիի չափ նոքը , եւ փրկչի թուականէն 910 տարի առաջ , Երիքէն բնակչայի անուն մէկը քաղաքը շինեց . բայց Հետուայ մարգարէութիւնն ալ անոր վրան կատարեցաւ :

Սմանք կը կարծեն որ՝ Գալատացի գրքին մէջ (Գ. 13) Սովաբացուց Եզդոմ թագաւորին ժամանակը յիշուած Երմաեանեաց քաղաքը Երիքովին ըլլայ . բայց ինչպէս վերն ըսինք՝ այս անունը մէկ քաղաքի մը չէր տրուեր . ուստի կրնայ ուրիշ քաղաք մ'ըլլալ : Դաւիթ մարգարէն՝ Լմանացուց նոր թաղաւոր մը նստաւ նէ՝ անոր գահակալութիւնը շնոր-

հաւորելու . եւ նախորդին մահուանը վրայ մխիթարելու դեսպաններ խրկեց . զորոնք այս թագաւորը իր նախարարներուն խօսքին խաբուելով՝ որ Դաւիթ ասոնք երկիրդ լրտեսելու համար խրկած է ըսին , բանեց եւ մօրուքնին ամիսը եւ վերադարձնելուն քղանցը կտրել տուաւ , որ մեծ նախատնք էր . եւ այնպէս ետ խրկեց : Դաւիթ այս իմանալով դեսպաններուն պատուէր խրկեց որ մինչեւ մօրուքնին երկրնայ նէ Երիքով նստին (Բ. Բաբ. Ժ. 5) : Եւ յետ Երիքովին հին Երիքովին հիմանց վրայ շինուած պիտի չըլլայ՝ կըսեն մեկնիչները . եւ չհաստատուելու բան մ'ալ չէ : Ետ քաղաքներ կան որ հին անունով մը կը զօրացուն , թէպէտ այն անունով քաղաքին տեղը չեն : Պարպիէ տը Պօթօմ որուն անիւս քաղաքն ալ իսրայելացիներու բաւական ճշգրութիւն ունի , այս մեկնութեանս չհաւնիր . որովհետեւ Երիքով անունով ուրիշ տեղ մը շինուած քաղաքի յիշատակ չկայ . եւ ինք կը կարծէ որ հին Երիքովցիներուն ցեղի մարդիկը ուր որ կը բնակէին նէ՝ այն տեղին անունն Երիքով ըսուած ըլլայ : Լամարգին ճանապարհորդութեան յաբեւեա գրքին մէջ կըսէ . « Երիքովէն Երուսաղէմ երթալու » , ճամբայ ելանք , եւ լեռներուն առաջին կիրճը չի » , հասած՝ գեղեցիկ եւ ընդարձակ լեռնադաշտի մը » վրայ որկէց վարի դաշտը կերելէր՝ հին շէնքերու յայտնի շէնքեր տեսանք . եւ կարծիք ըրինք » որ հին Երիքովին բուն տեղն այս ըլլալու է : « Դաշտերու մէջ քաղաք շինելու համար՝ շատ զարկաւ » , բայց քաղաքակրթութիւն պէտք է . եւ հին քաղաքներուն հետքը բարձր տեղեր բնառողն երբեք չեստեսիր » :

Յովսէպոս՝ այս երկու տեղերը իրարմէ շատ աղէկ կը տարբերէ , երբ կըսէ (յաղաքս հրէալ. պատմութիւն . Բ. 4) . թէ Հետուայ կործանած հին Երիքովին քով իր ժամանակը բոլոր դաշտը ջրելու բաւական առատաջուր աղբիւր մը կար : Երիքէն բնակչային քաղաքը նորէն շինելէն ետքը ամեն մարդ գացին հոն բնակելու , առանց խիղճ մ'ընելու :

Երիքով ամուր քաղաք էր . եւ Սակաբայեցուց ժամանակը բերդը նորոգուեցաւ (Ս. Սակաբ. Թ. 50) : Եւ յետ քաղաքին մէջ Երիքովէն աղբիւր պաշտ մը շինել տուաւ . եւ իրեն անկրճաղ Երիքատուրուց քահանայապետը հոն խեղդել տուաւ ինքըն ալ հոն մեռաւ : Տէրն մեր քանի մի հոգեք ըրաւ հոն . եւ Օքթոսիտունն ալ կերակուր ուտելու գընաց . որուն հաւատքը Ս. Եւստորանին մէջ գովուած է :

Հարանալի

ԳԱՐԵԴԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻՆ ՀԱՄ ԵՐ

ՅՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ըսկէն առաջ երբ Հանչեան Պետրոսի համար հանգուցեալ Սրբազան Կաթողիկոսին կոնդակը հըրատարակեցինք՝ իմացուցինք որ Գարեգին Սուրբանին համար ալ կոնդակ մը կայ, եւ ձեռքերնիս հասած ատենը հրատարակել խոստացանք։ Եւ յն կոնդակը ներկայիս հրատարակելէն առաջ սա կիմացընեմք՝ ինչ որ մենք ալ նոր իմացանք։ Գարեգին Սուրբանեան անունով ձանչցուած անձին բուն անունն է Գեորգ Տ. Գրիգորեան Համշատինցի. իսկ թէ անուն ինչո՞ւ փոխեր է. բուն պատճառն իրեն զիտնալու բանն է։ Գուցէ շատ ազգասիրութիւն վրան ցուցընել ուզելով՝ Յունաց ազգէն սուրբի մը անուն վրայէն ձգէր՝ եւ հայազգի սուրբի անուն առեր է. ինչպէս որ մէկ ուրիշ մ'ալ՝ հայ սրբոց մասունք բնորոշելով Լրմաշու վանքը՝ օտարազգի սրբոց մասունքը մէկգի կը ձգէր։ Սուրբանունը կըրնայ ցեղին անունն ըլլալ. կրնայ ալ զինքը ազնուազգի ցուցընելու համար այս անունը վրան առած ըլլալ. որ Լորնդակայ մէկ հին իշխանական տոհմի մը անունն է։ Սուրբաց երկիրը՝ բահանայի զաւակ ըլլալն ալ ազնուականութիւն մ'է. բայց կրօնից պաշտօնէն մը իրեն անցած ազնուականութիւնը գուցէ իրեն չէ վայելցուցած։

Եհաւաստի Կաթողիկոսական կոնդակը, որուն ձակաւը Կաթողիկոսի կնիք կայ, եւ արձանագրութեան թիւն է 156. որով կիմացուի որ ասոր հարազատ օրինակը Ս. Լեւոնիանի արձանագրութեանց մէջ այս թուով կրնայ գտնել ուզողը։

ՊԱՏՃԻՆ

Հ. 156

ՄԱՏԹԻՍՍ ԴԱՆԱՅ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆՀԱՍԱՆԵԼԻ

Սրբազան Մկրտիչ Երբ Եպիսկոպոսի բարեւան պաշտօնականատարի Լեւոնորդութեան Հուշուայ քաղաքի ծանուցանեմք. լուաք յայտոսիկ աւուրս ՚ի ձեռն հաւատարիմ անձնց տեղւոյդ թէ՛ աշակերտն

Յ. Հանչեանց Գարեգին անուամբ Սուրբանեան կարգեալ է ինքնին ուսուցիչ ՚ի գիւղն Խոնքեռնդ մերձ եղելոյ քաղաքիդ, եւ ստանայ ուսիկ յիւրաքանչիւրում ամսեանն հինգ րուս. արծաթ. այլ թէ՛ թիւ աշակերտաց նորին ո՞րքան է եղեալ եւ ո՞վ ինչէ անօրինեալ եւ հաստատեալ զնա ՚ի պաշտօնի ուսուցչութեան՝ մեզ չէ ինչ յայտնի տակաւին. եւ որովհետեւ յառաջագոյն կոնդակաւ արձակեալ եմք ՚ի պաշտօնէ տեսչութեան զմուրորամիտ ուսուցիչ նորին զՊետրոսն Հանչեանց. եւ վասն հերձեալ լինելոյ նորին ՚ի ծոցոյ Հայաստանեայց Եռաբնակեան աւմենաբարեպաշտ եկեղեցւոյ՝ հրամանագրեալ եմք յամենայն ուրեք շնորհաւոր զնա յորպիսի եւ իցէ ՚ի դպրոցս, վասն որոյ եւ այժմ պարտաւորեմք զՍրբազնութիւն ձեր եւ զկոնսիստորիայն տեղւոյդ, զի յետ հաւաստի լինելոյ, արձակել զթերամիտ եւ զխմորեալ ՚ի զանգուածս չարազանդութեան զաշակերտ նորին զ յիշեալ Գարեգինն Սուրբանեան, եւ այնպէս յապահովի առնել զմեզ ՚ի ձեռն գրութեամբ ձեր, զառաջս առնելով միանդամայն այնպիսում մեծամեծ կորստեան, որ հայի ՚ի հաւատոս միոյ ճշմարիտ եւ անսխալ վարդապետի Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. նաեւ զգաւանալ իսկ, զի յայսմ հետէ մի ալ եւս երեւեսցին այնպիսի անձինք ՚ի վիճակի ձերում, որք ունիցին ընդ ինքեան զսուտ վարդապետութիւն ըստ սրբազան Լեւտարանին՝ եւ զան առ ձեզ հանդերձիք ոչխարաց որք եւ ՚ի ներքոյ պայլք յափշտակողք են։

Ի 15 Ապրիլի 1865 ամի

Ի Ս. Լեւոնիանի

Տեգի ստորագրութեան

Նորին Վեհափառութեան

Եւ յս Գարեգին Սուրբանեանը հիմայ կուստանդինուպոլիս է եւ վարդապետ ըլլալ կուզէ, յայտնի է որ իր վարժապետ Հանչեանցին քրիստոնէական ժողովրդեան քարոզելու համար։ Եւս առթիւ սա ալ կը ծանուցանենք, որ Հանչեանցին քրիստոնէականին՝ կրօնական ժողովոյ քննութեան տրուած ձեռագրին մէջ հեղինակի անուն չկայ եղեր. եւ տուողին հաւատոյն վրայ կասկած մը չըլլալով՝ շատ բարակ քննութիւն չեն ըրեր։

ԵՐԵՎԱՆ

Հայկիկ հագնելու սովորութիւնը հին ըլլալով՝ Եւրոպայի մէջ մինչեւ փրկչական թուականին 15 երորդ օրը ցըփսիէ (սօֆէ) շինուած շապիկ կը հագնէին եղեր. եւ Պրանսայի Հարը 1: Թագաւորին թագուհին առաջինն եղեր է քըթան կտաւէ 2 շապիկ շինել տալու մէկ ոստայնանկի (շուէհայի) մը, եւ այս կերպով նախ Պրանսա՝ եւ անկէց ուրիշ տեղեր տարածուեր է քթան կամ ուրիշ կտաւէ շապիկ հագնելը: Ենկէց հոբը ժամանակ մըն ալ Պրանսաի թագաւորները հանգիսի օրերը հանգիս շապիկ հագնելու սովորութիւնը մտցուցեր են. հոբը այս ալ վերցաւ:

ԻՍԿԼԻԲ

Ինկիլթերայի Էտիպուրկ եւ Լեթ քաղաքներուն աստուածաշունչի ընկերութիւնը՝ որ բողոքական է, ինչպէս որ յայտնի է, Կարիպալտին մէկ աստուածաշունչ մը խրկեց Խալիբէն, եւ թմ հատորի բաժնուած եւ փառաւոր կաշկազմ. վրան ալ Ընգղիացեոց եւ խալալացեոց լեզուով այս խօսքս գրուած. « զօրապետ Կարիպալտին նուէր՝ աստուածաշունչի անգղիական ընկերութեան կողմէն, անոր անձնական արժանեացը եւ զիցաղնական հայրենասիրութեան վրայ հիմնաւուն վկայութիւն, որով խալական ազատութեան դատը պաշտպանեց, եւ իյիշատակ անոր անշահաւեր անձնութեանը, որով Խալիբ աստուածային բանին ազատօրէն կիրառութիւնը ձեռք բերաւ, որ միայն կրնայ աղբերն ազատ ընել, Կարիպալտի այս նուէրս ընդունելով շնորհակալութեան նամակ ալ գրեց: Ե. յս անգղիական բողոքական ընկերութեան առ Կարիպալտի սիրոյ ցուցաբերութիւնը ապացոյց մ' է որ բողոքականը ամէն տեսակ մարդ իրենց մէջ կրնդունին. միայն թէ եկեղեցւոյ հակառակ ըլլալ. ի՞նչ դաւանութիւն ունենալը, կամ բնաւ իսկ բանի չը հաւատալը հոգ չէ:

ԵՐԵՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՍ

Թափափ լափափ լրագրին մէջ կը դտնեմք որ աշխարհիս մէջ աւելի երկար ապրող մարդիկ՝ աւելի բարձր դիրք ունեցող երկրները կը լլան:

ՄԵՆՁԸ ՀԵՏ Ե ԹԵՆ ԵՂՋԱԿԻՐ

Թափափ լափափ տաճկական լրագիրը կըսէ. փորձով հասկըցուած է՝ որ քաղաքներուն մէջ մանչէն աւելի աղջիկ կը ծնի. իսկ գեղերը ասոր հակառակ՝ մանչ աւելի կը ծնի, քան թէ աղջիկ:

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ԴՊՈՑԻՆ ՎՐԱՑ

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Խաղաղիր.

Մայիս 14 թուով երեւցած Սափա սլատուական լրագրին մէջ նուաստիս յակնէ յանուանէ ինչառակութիւնը մեզի հարկեցողիչ առիթ մը եղաւ որ այն հրատարակուած բանին ճիշդ էութիւնը աշխարհաւոր ծանուցանենք. որպէս զի որ եւ իցէ ուղղագատ եւ իրաւասէր անձ մը ինքնին կըսէ թէ Ըստուածասէր եւ ազգախնամ կտակադիրը ի՞նչ աստիճան յառաջատես խոհականութեամբ վարուեր է ընդհանուր ազգին օգուտը եւ իր բարի նպատակը յարատեւել տալու:

Իզգասէր բարիքաւոր իրաւատ կամեցողութեամբը ի վաղուց առաջադրած ըլլալով, որ Իզգիս մէջ իմաստուն եւ բարեկիրթ եւ շայտաւանայց սուրբ եկեղեցւոյ հարազատ եկեղեցականներ հասցընելու ժառանգաւորաց դպրոց մը հաստատէ, անոր ամէն պիտոյքը մատակարարուելու բաւական եկամուտ ըլլալու համար իր ստացուածքէն այս եւ այն ինչ կաշուածները իր համահարաշար Լեւոն Լեւոնեան յաւանդէ շնորհակալութեամբ իր կողմէն: Եւ ինչպէս որ 1859 ապրիլ 12: Որուն մէջ սահմանած է թէ՛ նոյն դրպրոցին եւ թէ այն կաշուածներուն յառաջացման եւ յարատեւութեան կարեւոր կարգադրութեանց հանգամանքները՝ միշտ իրեն եւ իր յաջորդացը վերապահելով անոնց վերապահութեան եւ վարչութեան եւ աւանդապահ տիրութեան իրաւունքը: Եւ այս կտակադիրը չանեղծ եւ անժողաց մնալու

Համար՝ 11. Լճմիածնի Սրբազան Կաթողիկոսին եւ հոգեւոր սիւնհոգին եւ Կոստանդնուպոլսոյ Սրբազան Պատրիարքին եւ Եղգային ժողովոյն կողմէն վսեմացրնել տուաւ: Կաթողիկոսն ընդհանուր հոգատարութիւնը կտակագիրը իր վերատեսչութեանը ներքեւ Խմամակալ ատեանի մը յանձնել կարգադրած էր կտակին մէջ. ժամանակին արգելադրութիւնը դէպքերը՝ որ խոհական անձանց յայտնի է, անգործադրելի ըրին այս հանդամանքը. որով ազգասէր Նարեկարը ստիպեցաւ շոր տնօրինմամբ մը փոփոխել կտակին այս տրամադրութիւնը, որպէս զի նպատակին հաստատութիւնը ապահովէ: Ըստի փոփոխակ Խմամակալ ատեանի, Եղգային կեդրոնական վարչութեան յանձնեց կաշուածոց հոգատարութիւնը: Սիրով եւ բերրութեամբ ընդունեց այն առեւ Եղգային ժողովը այն տնօրինումը որ, եկեղեցի կողմէն պայմանագիր լրջալով կտակին հանգամանցը վճար այս առաջին անգամ եղած փոփոխութիւնը հաստատեցաւ 1861 թուին:

Կեդրոնական վարչութիւնը իր յանձն առած պաշտօնը Երմաշու վանուց միաբանութեան ապսպարելով կատարեալ անփութութեան կերպ մը բռնեց կաշուածոց հոգատարութեան մասին. մինչեւ այնչափ՝ որ նոյն միաբանութիւնը իր զբաղմանց մէջ անկարող եղաւ չէ թէ միայն օր ըստ օրէ բարդաւածելու նոյն կաշուածները ըստ պայմանագրին, այլ գոնէ իրենց առաջին վիճակին մէջ նոյնութեամբ պահպանելու:

Սր զգայուն սիրտ կը հանդուրժէ անցաւ մնալ ազգային կաշուածոյ մը այս վիճակիս համիլը լսելով. հապա՞հնչ վէրք եւ կսկիծ կը կրէ նոյն խնդիր կտակաւոր եղողը՝ երբ տեսնէ որ իր յիշատակը անխնամ թողուած կը խոստանայ. կտակին գործադրութիւնը տարապայման կը հեռանայ, եւ իր նպատակը ոչնչանալու վտանգի մէջ կիսնայ: Կը գտնուի՞ արդեօք այնպէս մէկը որ ստիպէ կամ թէ ներքէ թարերարին որ այս վիճակիս մէջ ալ դարձեալ անփոյթ ապահովութեամբ մնայ եւ սպասէ որ այսօր չէ նէ՞ դէթ օր մը իր նուիրած յիշատակը պիտի վերանորոգի: Կամ անիրաւ կը համարուի՞ այն կտակաւորը որ իր կտակին փճանալու ընթացքը իր աչքին առաջը ունենալով ամէն հնարք եւ միջոց կը բանեցնէ որ վերահաստատութիւն տայ իր կտակին եւ առաջագրեալ նպատակը յարատեւելու սահմանի մէջ մտցնէ:

Եհա այսպէս բրաւ մեր ազգայնամ կտակագիրը. իր համահարադատ ազգին լուծեանը նուիրած կաշուածները խոստանալով վիճակէն ազատելու եւ անոնց հասոյթովը մատակարարութիւնը լաւանգա-

տրաց զպրոցին հաստատուելը եւ յարատեւ վիճակի մէջ դրուելը ապահովելուն ժամօք կտակին հիմնական սկզբունքները նոյն թողելով միայն մէկ քանի տրամադրութեանց վճար հնարինում բրաւ աչաւորորդ անգամ Եւ կաշուածները որ Եղգին լուծեանը իսկ եւ իսկ ստացուածքն են, 11. Երմաշու գէմի սրբոց Յակոբեանց հանրահոլակ վանուց յատուկ սեպհականութիւնը վերադրելով, անոնց անմիջական գործադրութիւնը նոյն վանից անընդհատաջորդութեամբ մէկ հոգեւոր զլխոյ հովանաւորութեան ներքեւ բարեկարգեալ միաբանութեանը յանձնեց յատուկ Տնօրինագրով մը. եւ նոյն միաբանութեանը Տնօրէն ժողովէն յանձնառական գիր ընդունելով կատարեալ ապահովութիւն ստացաւ իր առաջագրեալ նպատակին հաստատութեան եւ յարատեւութեան մասին: Եւ որպէս զի այս Տնօրինումը ազատ կամօք իր կենդանութեանը ընած եւ իր իսկական ստորագրութեամբ եւ կնքով սահմանած ըլլալուն ստուգութեանը այժմեան ազգային Խառն ժողովը վկայէ եւ հաստատութիւն տայ, նուաասիս յանձնեց ներկայացնելու նոյն ժողովին:

Տիրաւի ժողովին մէջ բաւական խօսք եղաւ առաջարկութեան վրայ. մէկ քանին Տնօրինագիրը չէ թէ հաստատելու ալ եւ կարգալու անգամ տհաճ գտնուեցան պատճառաբանելով թէ Եղգին յիշատակ եղած բանը ետ չառնելի. որպէս թէ Երմաշու մի վանքը Եղգին եղած չըլլար. եւ երկու հոգի ալ իրաւունք տալ ցուցուցին Եղգասէր բարեբարին՝ քանի որ կաշուածոցը հոգ չէ տարուեր վարչութեան կողմէն: Աւերջապէս յանձնարարութիւն մը եղաւ նուաասիս կտակաւոր Նարեկարին խօսելու ի պիտոց ժողովոյն: Եւ մինչդեռ եւ պատգամաւորութիւնս իգործ զենելով վերստին ժողովոյն ներկայանալու եւ վերջին խօսք մը տալու եւ առնելու համար գումարման օրը կնկատէի կատարեալ վստահութեամբ որ ժողովին մէջ պիտի մնայ այս դէպքը. որովհետեւ սենեկին դուռը գոցուած եւ գոցուաւոր հսկողութիւն մը տիրած էր խօսակցութիւնը դուրս չելնելու, եւ ահա դեռ ժողովին օրը չեկած երկու լրագրի մէջ միանգամայն յօդուածներ հրատարակուեցան այս բանիս վրայօք. եւ կը զարմանամ թէ ի՞նչ միջոցաւ հաղորդուերէ անոնց. եւ ինչպէս որ վերագրեալ պատմութենէս կերեւի՝ ո՞րչափ սխալ հաղորդուած է. եւ ի՞նչ անտեղութիւններ ունին գրուածները. փասն զի:

Ա. Կտակը նոյն է՝ ինչ որ յառաջիմէ սահմանած եւ վաւերացած է Սուրբ Լճմիածնի սիւնհոգեն եւ Պօլսոյս Եղգային ժողովէն. եւ փոփոխութիւն անգամ կրած չէ իր հիմնական սկզբունքնց մէջ թող թէ նորոգուած:

Բ. Կտակատէր Բարերարին իր «Համահարա-
զոտ ազգին լրութեանը յաւերժական յիշատակնը-
ւիրած», կալուածները ետ առնուած չեն. այլ ան-
դարձական կերպով դարձեալ Աւգէն Ենդեան-
իսկ եւ իսկ ստացուածքն են. եւ ոչ մասնաւոր ազ-
գային ճիւղի մը. այսինքն Լճմիածնի. Լըուսաղէ-
մի կամ Երմաշու վանից եւ ո՛չ ալ Կոստանդնու-
պօլսոյ աթոռոյն:

Գ. Կտակին նպատակը՝ այս է ժառանգաւորաց
դպրոցին հաստատութիւնը եւ կալուածոց հասոյթը
անոր պիտոյիցը եւեթ մատակարարուիլը անփոփոխ
մնալով, գործադրութեան տրամադրութիւններուն
վրայ է, այժմեան եղած տնօրինումը. ինչպէս որ
եղաւ առաջ 1861 Թուին կեդրոնական վարչութեան
յանձնուելով. որ նա ալ Երմաշու վանից միա-
բանութեանը յանձնեց:

Դ. Ըզգասէր Բարերարը նոյն իսկ կտակին պայ-
մանաւ իրեն վերապահեալ վերատեսչութեան եւ
վարչութեան եւ աւանդապահ դիւրութեան երբա-
կի իրաւամբը՝ այժմէն ինք դեռ ի կեանս ըլլալով
իր յիշատակ ըրած կալուածները խանգարման եւ
հետեւաբար ալ առաջադրեալ նպատակը ապադայ
վստմիկ պահպանելու համար, կուղ Է ամեն միջոց
ի գործ դնել՝ կտակին մէջ այս մասին վերաբերեալ
կարգադրութեան զօրութեամբը. ինչպէս որ կարող
եղաւ առաջին անգամ գործադրելու յուսալով՝ Թէ
կեդրոնական վարչութեան հսկողութեամբը կպահ-
պանուի:

Ե. Այս տնօրինմամբ՝ որով կտակատէր Բա-
րերարը կալուածները Ս. Երուսաղէմի յատուկ
սեպհականութիւն սահմանեց, եւ Ժառանգաւորաց
Դպրոցին հաստատութիւնն ալ այն կալուածոց հա-
սոյթովը ընել յանձնեց միաբանութեանը, երբէք
Ըզը զրկած չեղաւ, այլ աւելի ապահովութիւն
մը շահեցաւ Թէ իրեն եւ Թէ բոլոր ազգին համար:

Բայտ որում Երուսաղէմի ունեցածները եւ նոյն
ինքն միաբանութիւնն ալ ազգին լրութեանն են,
մանաւանդ կեդրոնական վարչութեան հսկողութեա-
նը ներքեւ են: Ս. Երմաշու ինչ առիթով կեդրո-
նական վարչութիւնը Երմաշու վանից յանձնեց նէ,
կտակատէր Բարերարն ալ Ս. Երուսաղէմի վանուց
յանձնելուն աւելի եւս հարկեցուցիչ առիթ ու-
նեցաւ եւ այնպէս ըրաւ:

Զ. Այս տնօրինումը՝ որուն «փոփոխութիւն»
անուն տալով լրագիրն ալ «ամենակարեւոր» ըլ-
լալը խոստովանեց է, ո՛չ է ընդդէմ խղճի եւ ա-
մենեւին ոչ. երկու պատճառաւ: Ս. էկ մը որ՝ ազ-
գային Ժողովէն կտակին վկայութիւն տրուած մա-
սին մէջ է լրագրին խիղճը տանջող «մինչեւ ցնշա-

նախեց», խոսքը. եւ այն ալ «մինչեւ ցնշախն նը-
շանախեց ստուգութեանն», գրուած է չէ Թէ «փո-
փոխութեան», Ս. Երմաշու առ խարխափս կը դե-
դեւէ ի խաւարի ընթացողը: Երկրորդ Թէ եւ «փո-
փոխութիւն», գրուած ըլլար՝ եւ անիկայ «ամրա-
րըշտութիւն», անուանէր անդարձական կտակը, այս
խոսքը կտակադրին սահմանած կարգադրութեանցը
հակառակ վարուելու յանդգնողաց համար է. եւ ոչ
Թէ նոյն իսկ կտակադրին համար: Ս. Երմաշուն ինքը
կտակին վերջաբանութեան մէջ սարսափելի անէծք
կը կարդայ անոնց՝ որ իր առաջադրեալ գործոյն
խափանմանը եւ նպատակին խանգարմանը եւ կամ
անկէց խոտորելու ուղղակի կամ անուղղակի պատ-
ճառ կուտան: Եւ մի Թէ կալուածներուն բարգա-
ւաճութեան հոգ չտանիլը, եւ խոսքանանալու Թոյլ
տալը կտակողին առաջադրեալ նպատակին խափան-
ման պատճառ տալ չէ: Եւ Երմաշուն անդարձական կը-
տակին այս հատուածէն առաւել գող եւ սարսափ
կրել պէտք է՝ Թէ որ ստուգիւ խղճահարութիւն
ունի:

Ս. յս տեղեկութիւնները Չեզմով՝ ինչպէս որ
որիշ մէկ քանի լրագրաց միջոցաւ ալ իմ սիրելի
ազգայնոց հաղորդելու ձեռնարկելս ուրիշ դիտում
մը չունի. բայց միայն գործին բուն էութեան եւ
ստուգութեան վերահասու ընել զամէնքը. վստն
զի այն տնօրինումը՝ որուն համար լրագիրը կը դը-
րէ Թէ՝ «խառն Ժողովը ազգին իրաւունքը յարգե-
լով եւ իւր առ ազգն ունեցած պարտաւորութիւնը
ձանձնելով՝ չէ ուզեր հաճութիւն տալ», նոյնը ար-
դէն եղած լըմնցած եւ ի գործ դրուած բան մի է,
Եւ Ս. Երմաշու առ Թիւ մեր այս ճիշդ բացատրութիւ-
նը ալ հրատարակուելով՝ ընդհանուր ազգին զի-
տութիւնը բաւական վկայութիւն կըլլայ բանին հաս-
տատութեանը:

Ընդունեցէք... խմբագիր իմ յարգանացս հա-
ւաստիքը, եւ հաճեցէք զետեղել սոյն գրութիւնս
ամսօրը այս անգամ ձեր պատուական լրագրին մէջ.
որում ակնկալեալ մնամ,

Չերդ

ի սրբէ սիրող

ՅԱԿ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ=ՍՄԵԼԳԻՐ ԵՒ ՏՊԵԳՐԻԶ

ՅԱԿ. ՊՐ. ՏՐ. ԿՐԳ. ՏԵՐՈՅԵՆԾ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Վ. Ե. ԶԻՒՄԻՆ